

12 cz

1832/4

Pierwsze Zdanie Sprawy

STOWARZYSZENIA

NAUKOWÉJ POMOCY.

W Drukarni i Gisserni A. Pinard, przy Quai Voltaire, 15.

02 21149

STOWARZYSZENIA

NAUKOWEJ POMOCY.

— RADA STOWARZYSZENIA NAUKOWEJ POMOCY odezwą w styczniu 1833 ogłoszoną¹ uwiadamiając publiczność o zamiarach swoich, wezwała zarazem wszystkich sprawie polskiej przychylnych, ażeby działania Rady wspierać chcieli pomocą i dobrowolnemi składkami, zaręczając z swojej strony stosowne do zamierzonego celu i sumienne funduszków zebranych użycie. W dopełnieniu obowiązku względem tych, którzy wezwaniu powyższemu odpowiedzieć raczyli i względem współziomków, których dobro jedynem było i jest Stowarzyszenia zamiarem, Rada z czynności swoich w roku upłynionym zdać niniejszém sprawę postanowiła.

Liczne trudności, które zazwyczaj rozpoczynającym się przedsięwzięciom towarzyszą, zwiększone niekorzystném położeniem wychodźców polskich, tamowały wprawdzie z początku postęp prac Towarzystwa, lecz niezrażenie się przeciwnościami i wytrwałość w usiłowaniach o ile zdołały pokonać przeszkody, okaże to obraz następny tego, co w ciągu roku upłynionego dopełnioném a na rok przyszły przygotowaném zostało.

¹ Patrz annex A.

I.

ROK PIERWSZY

OD 29 GRUDNIA 1832 DO 1 LISTOPADA 1833.

Dochód Towarzystwa złożony pierwiastkowo ze składki członków Rady¹, zasilony następnie ofiarami polaków, francuzów, amerykańków, bezimiennych, a mianowicie jak załączony spis okazuje², przychylnych zamiarom Stowarzyszenia i sprawie polskiej anglików, u których Prezes Towarzystwa i członek Rady Niemcewicz podczas pobytu swego w Anglii, tę pomoc wyjednać starali się, — wyniosł w roku 1833

	fr. cent.
w pierwszym i drugim kwartale do 1 maja.....	5630 »
w trzecim kwartale do 1 sierpnia.....	8811 10
w czwartym kwartale do 1 listopada....	11015 21
W ogóle.....	25456 31
Fundusz ten złożony został	
przez Anglików w ilości.....	10928 34
Francuzów.....	110 »
Amerykanów.....	63 »
Bezimiennych.....	7944 15
Wychodzców polskich.....	1036 22
Członków Rady Towarzystwa...	5270 »
Z małych wpływów w ilości.....	104 60
Ogół zgodny.....	25456 31

¹ Patrz annex B.² Patrz annex C.

Użycie tych funduszków zwolna wzrastających nie mogło być niezwłocznie tak urządzone, jak tego rozwinięcie celów Towarzystwa wymagało, i dla tego w pierwszym roku częściowo tylko zastosowane do nich zostało.

Wiadomo jest, że sobie Towarzystwo w ogólności cztery główne zamiary działania założyło, jako to :

1. Wspieranie rodaków uczęszczających na kursa w instytutach krajowych.
2. Wyjednanie pomieszczenia ich w zakładach publicznych lub prywatnych naukowych, technicznych, przemysłowych lub sztukom pięknym poświęconych.
3. Otworzenie kursów oddzielnych polskich w przedmiotach najpotrzebniejszych.
4. Urządzenie Szkoły dla dzieci polskich.

Chcąc ile możności do tych celów się zastosować, Rada zaczęła czynności swoje od zasiągnięcia dokładnych wiadomości o liczbie młodych rodaków uczących się lub uczyć się żądających i pomocy potrzebujących. Listy z zakładów nadesłane wykazały 560 polaków różnym przedmiotom naukowym poświęcić się pragnących.

Po zasiągnięciu oprócz tego potrzebnych szczególnych wiadomości o kwalifikacyi podających się kandydatów, Rada starała się odpowiedzieć *pierwszym dwóm celom* przychodzić w pomoc najlepiej zaleconym, albo opłacaniem miesięcznego wsparcia w Paryżu, w niektórych miastach departamentowych i za granicą Francyi, albo zaliczaniem jednorazowej pomocy, albo też wyjednaniem u władz rządowych pomieszczenia ich w instytutach albo przeniesienia do takich miast, gdzie istnieją akademie, szkoły lub ustanowienia do przedmiotu wybranego stosowne. Jeżeli skutek nie zupełnie życzeniom Rady odpowiedział, jeżeli stosunkowo małej tylko liczbie ziomków żadaną mogła przynieść

pomoc , przypisać to należy nadewszystko szczupłości funduszów , które jak się wyżej okazało, nie razem ale powoli i częściowo były wlewane, i prócz tego trudnościom często nieprzełamanym z rozporządzeń krajowych wynikającym. Ogół wydatku na te dwa przedmioty wyniosł fr. 3749.

W dopełnieniu trzeciego celu otworzenia kursów polskich, gdy znani z gorliwości i poświęcenia się sprawie ojczystej oficerowie i urzędnicy rozpoczęli w roku przeszłym w *Parryzu, Bourges, Besançon, Dijon, Avignon, Chateauroux* i *Cahors* kursa nauk wojskowych, Historji, Jeografji, Statystyki i Litteratury narodowej, Towarzystwo chcąc tak szlachetnemu i użytecznemu przedsięwzięciu przyiść w pomoc, dostarczyło funduszu już na najęcie lokalu, już na zakupienie dzieł i narzędzi potrzebnych. Ale i tu znalazły się ważne przeszkody. Wynikły one naprzód i mianowicie z rozdziału przez rząd nakazanego pięciu lub sześciu wielkich zakładów (*dépôts*) na kilkadziesiąt mniejszych, a następnie ze szkodliwych poszeptów ludzi niechętnych, którzy starali się młodzież odwieść od naukowego zatrudnienia tamującego jakoby życie publiczne. — Ogół wydatku na ten trzeci przedmiot wyniosł fr. 1851 cent. 96.

Uskutecznienie zamiaru czwartego, to jest założenie Szkoły dla dzieci, musiało być odłożoném do roku następnego.

Takim sposobem wydatek ogólny roku upłynionego wyniosł

1. na pomoc miesięczną i jednorazową.....	3749 »
2. na kursa polskie.....	1851 96

Wogóle..... 5600 96

Ruch zaś cały funduszów był kwartalami jak następuje :

	WPŁYW.	WYDATEK.	POZOTAŁOŚĆ	
			SZCZEGÓLNA.	OGÓLNA.
W pierwszym i drugim kwartale do 1 Maja 1833.	56 00	2062 00	3568 00	3568 00
W trzecim kwartale do 1 Sierpnia.....	8810 18	3148 96	5662 14	9230 14
W czwartym kwartale do 1 Listopada.....	11015 21	390 00	10625 21	19855 35
W ogóle.....	25456 31	5600 96		

Na końcu więc roku Towarzystwo miało do swęj dyspozycji..... 19855 35

II.

ROK DRUGI

OD 1° LISTOPADA 1833 DO 1 LISTOPADA 1834.

Rada widząc się w posiadaniu rzeczywiście summy 19855 fr. 35 cent. z roku przeszłego pozostałej, uwolniona od pierwszych początkowych trudności, dostatecznie już uwiadomiona o żądaniach i potrzebach ziomek chcących się naukom poświęcać, z ukontentowaniem znalazła się w możności, której w roku zeszłym nie miała, urządzenia naukowej pomocy podług pewnego i stałego planu i systematu.

Co do miesięcznych zasiłków przyjęła sposob następujący. Ustanowiła przedmiotów naukowych *piętnaście*, jakie jęj się zdawały być najpotrzebniejszymi dla kraju. Do każdego z tych przedmiotów wybrała szkołę lub zakład najlepszy we

Francji istniejący. Nakoniec z pomiędzy rodaków najlepiej ukwalifikowanych i pragnących tym naukom się poświęcić przeznaczyła *trzydziestu*. Obraz następujący objaśnia plan ten, po większej części już wykonany.

PRZEDMIOT NAUKOWY.	SZKOŁA LUB ZAKŁAD.	LICZBA UCZNIÓW
1. Szkoła Sztabu Głównego	L'Ecole de l'Etat-Major w Paryżu.....	4
2. Inżynierya wojskowa....	Jedna ze szkół aplikacyjnych.....	1
3. Fabrykacya prochu.....	Zakład w Lebouché i Esquergnes.....	2
4. Fabrykacya broni.....	Zakład w St.-Etienne i Chatelleraux..	2
5. Lanie dział.....	Ludwisiarnia w Douay i Toulouse.....	2
6. Administracya szpitali wojskowych.....	Szpitala w Paryżu.....	2
7. Topografia.....	Biuro wojny w Paryżu.....	2
8. Inżynierya Cywilna....	L'Ecole des Ponts - et - Chaussées w Paryżu.....	3
	L'Ecole polytechnique.....	
	L'Ecole des Mines w Paryżu.....	
9. Górnictwo.....	L'Ecole des arts et métiers w Paryżu..	5
10. Sztuki i rzemiosła.....	L'Ecole du commerce w Paryżu.....	1
11. Handel.....	Kursa administracyjne w Paryżu.....	2
12. Nauki administracyjne..	L'Ecole polytechnique w Paryżu.....	1
13. Budownictwo.....	Bibliothèque royale.....	1
14. Języki wschodnie.....	Pracownie w Paryżu.....	2
15. Sztuki piękne.....		
W Ogóle.....		30

Dla każdego z 30 Uczniów przeznaczyła Rada dodawać po 15 fr. na miesiąc do żołdu jaki od Rządu pobierają, z dołączeniem nadto 30 franków dla każdego na opędzenie pierwszych potrzeb. Summa roczna na to przeznaczona wynosi 6300 franków.

Co do wsparcia jednorazowego, przeznaczyła Rada zasilać niemi w miarę nieodbitęj potrzeby (czego już od trzech mie-

sięcy dopełnia) młodych rodaków poświęcających się, albo jednemu z piętnastu powyższych przedmiotów, albo też innym użytecznym i dla kraju korzystnym, jako to nauce prawa, sztuce lekarskiej, litografji, rytownictwu, rolnictwu, albo jakiej wyłącznej gałęzi przemysłu. Summa roczna na to przeznaczona wynosi 3346 fr. 22 cent. to jest:

na naukę lekarską z funduszu szczególnego	
D. Marcinkowskiego.....	1000 »
na naukę rolnictwa z funduszu szczególnego	
Członka Nakwaskiego.....	546 22
na inne wszelkie przedmioty pożyteczne.....	1800 »
W Ogóle....	3346 22

Na zasilenie kursów polskich a mianowicie na odnowienie szkoły wojskowej Paryzkiej, która w ciągu miesiąca lutego ma się otworzyć, przeznaczony jest fundusz roczny 2760 fr.

Naostatek co do szkoły dla dzieci polskich, ta w dniu 29 listopada w *Nancy* otworzoną została. W niej dzieci wychodźców obok nauk, jakie w pensjach francuzkich pobierają, mają jeszcze nauczycieli polskich podających im język polski, historjā i jeografiā narodowā, naukę religii i korepetycyę innych przedmiotów w języku polskim. Stowarzyszenie oprócz opłacania nauczycieli, najęcia lokalu, dostarczania ksiąg i innych potrzeb szkoły, postanowiło jeszcze udzielać po 5 franków na miesiąc na każde dziecko uczące się i pomocy tój potrzebujące; przyjęło tudzież na siebie pośrednictwo dla wyjednania u Rządu pozwolenia przeniesienia się do *Nancy* wychodźcom familiā obdarzonym, mając nadzieję, że takim sposobem liczba dzieci w szkole do 40 dójść będzie mogła. Gorliwość wybranego przez Radę w *Nancy* Komitetu dozorczego, obecność rodziców i pilność nauczycieli nie pozwalają

wątpić o pomyślności Instytutu, w którym wyrwane z rąk ciemniźcyela Polski ofiary młodociane znajdują sposób nabycia potrzebnych wiadomości i narodowe wychowanie.

Podług planu już wykonywającego się wydatek roku drugiego wyniesie, jako to :

1. Na wsparcie miesięczne dla 30 uczniów....	6300	»
2. Na jednorazową pomoc.....	3346	22
3. Na kursa polskie i szkołę wojskową w Paryżu.....	2760	»
4. Na szkołę dzieci polskich w Nancy.....	6000	»

W Ogółe..... 18096 22

Fundusz z roku pierwszego pozostały obejmuje
jak wyżej..... 19855 35

Wydatek w roku drugim zamierzony..... 18406 22

Pozostałość..... 1449 13
przeznacza Rada na wydatki nieprzewidziane i nadzwyczajne.--

Skrócony ten obraz działań rocznych dowodzi, że Towarzystwo cały prawie fundusz swój w roku bieżącym użyć zamierzyło. Z dwóch to nastąpiło powodów : *napróżd* dla tego, ażeby najwyższej ile można liczbie rodaków korzystnie usłużyć; spodziewa się bowiem Rada, że w sposób wyżej wyszczególniony do dwustu ziomków wesprzeć będzie w stanie : *powtóre* iż się spodziewa, że jeżeliby dłużej jeszcze na obcej ziemi pozostać nam wypadło,—Przyjaciele ludzkości i sprawy polskiej przez wzgląd na dotychczasowe użycie powierzonych Towarzystwu funduszy, raczą nowém wsparciem, nowemi ofiarami zasilić użyteczne jego zamiary i na rok następny.

Prezes Towarzystwa, A. CZARTORYSKI.

Sekretarz, A. JEŁOWICKI.

Paryż 2 lutego 1834.

ANNEX A.

PIERWSZA WIADOMOŚĆ
O STOWARZYSZENIU NAUKOWÉY POMOCY.

Od czasu zajęcia Polski przez wojsko nieprzyjacielskie, wiadomo, iż rząd rossyjski użył wszystkich środków do zniszczenia narodowości polskiej: uderzył naprzód na zakłady, w których młodzież brała wychowanie, zamknął szkoły, rozwiązał Uniwersytet, przywłaszczył fundusze, wywiozł z kraju biblioteki i wszelkie naukowe pomoce.

Młodzież Polska tuła się po obcych krajach, pozbawiona środków utrzymania się, mimo całą chęć doskonalenia się w naukach zmuszona jest, albo w bezczynności oczekiwać szczęśliwych wypadków, albo wchodząc w obcą służbę lub cudzoziemskie instytuta, zapominać narodowego życia, narodowych podań, języka i wszystkiego, co się z Polską łączyło.

Tułacze polscy, troskliwi o teraźniejsze położenie i przyszły los młodzieży, zebrani w Paryżu wezwali dnia 21 grudnia r. 1832 osoby posiadające zaufanie wszelkie i łatwość większą przynoszenia pomocy rodakom, do zbierania funduszków i obmyślania środków naukowej pomocy dla młodzieży polskiej. Powołani, Xiążę Adam Czartoryski S. W., Jener. Kniaziewicz i Pac, były prezes rządu narodowego Bonawentura Niemojewski i Ludwik Plater S. K., przybrawszy do grona swego Cezarego Platę i Alexandra Jełowickiego posłów, tudzież Adama Mickiewicza i Karola Marcinkowskiego, postanowili zawiązać się w Stowarzyszenie w celu ułatwienia dla młodzieży polskiej sposobów uczenia się. Dopełnili tego aktem z dnia 29 grudnia z. r.

Za środki obrano :

1. Wspieranie uczniów uczęszczających na kursa w instytucjach miejscowych.
2. Staranie się o pomieszczenie w zakładach publicznych i prywatnych, bądź naukowych, bądź sztuk pięknych, bądź technicznych i przemysłowych we Francji, Anglii lub Niemczech.
3. Otworzenie kursów oddzielnych najpotrzebniejszych.
4. Urządzenie z czasem instytutu, w którymby młodzież polska narodowe wychowanie brać mogła.

Stowarzyszenie zaczęło od zebrania w gronie swoim funduszów ; wzywa osoby pokładające zaufanie w członkach Stowarzyszenia, aby raczyły wspierać działania jego, radą, pomocą i dobrowolnemi składkami.

Stowarzyszenie zapewnia, iż przedsięwzięte będą środki, aby zbieranie i administrowanie działało się za wiadomością wszystkich onego założycieli, którzy zaręczają użycie ich stosowne do zamierzonego celu.

Zakres działania Stowarzyszenia musi być miarkowany wedle jego środków i wedle potrzeb tołactwa polskiego. Czystość zamiarów i ważność skutków, jakie z dopełnienia celów wyniknąć muszą, natchnęły członków Stowarzyszenia nadzieją, że rodacy i cudzoziemcy oceniający charakter sprawy polskiej i czujący obecne położenie narodu naszego wspierać Stowarzyszenie zechcą w jego prawdziwem, narodowem przedsięwzięciu.

Składki wpisane będą do księgi funduszów i poświadczone przez jednego z członków wydziału funduszowego.

Członkowie tego wydziału są X. Adam Czartoryski, Jenerałowie Kniaziewicz i Hr. Pac. Oprócz tych trzech członków nikt inny w imieniu Stowarzyszenia składek przyjmować i kwitować nie jest upoważniony.

Życzący przynosić pomoc lub składki zechcą one przysłać do Paryża pod adresem Jenerała Kniaziewicza na placu Magdaleny, n° 3, albo do Jenerała Paca na ulicy Godot de Mauroy, n° 26.

ANNEX B.

SKŁAD TOWARZYSTWA NAUKOWEJ POMOCY.

Stowarzyszenie składa się z Rady i Członków pomagających.

Radę składa 10 członków, jako to :

1. Xiaże Adam Czartoryski Prezes.	6. Julian Niemcewicz.
2. Jenerał Kniaziewicz.	7. Cezary Plater.
3. Jenerał Pac.	8. Al. Jełowicki Sekretarz.
4. B. Niemojewski b. P. rządu nar.	9. Adam Mickiewicz.
5. Ludwik Plater.	10. D. Marcinkowski.

Dwa wydziały przygotowują pracę Rady , Wydział *funduszowy* i Wydział *naukowy*.

Do wydziału funduszowego należą :

X. Adam Czartoryski.
Jenerał Kniaziewicz.
Jenerał Pac.
D. Marcinkowski.

Wydział ten ma staranie o wpływach i doziera kasę i jej wydatki.

Do wydziału naukowego wezwani zostali :

Ludwik Plater.
Cezary Plater.
Adam Mickiewicz.

Wydział ten trudni się przedmiotami dotyczącymi się wyboru nauczycieli, uczniów, podawaniem nauk i stosunkiem ze szkołami i zakładami naukowymi.

Członków pomagających liczy Stowarzyszenie ośmnastu :

1. Malinowski.	10. Rotermund.
2. Żarczynski.	11. Godebski.
3. Tomaszewski.	12. Waligórski.
4. Łagowski.	13. Janowicz.
5. Plichta.	14. Szejde.
6. Domejko.	15. Rymgajło.
7. Gołyński.	16. Pogonowski.
8. Kunat.	17. Wyżewski.
9. Stępowski.	18. Pietkiewicz.

Rada odbywa posiedzenia swoje w Paryżu, rue Chauveaux-la-Garde, n° 5, w lokalu członka Platera Cezarego.

ANNEX C. SPIS IMIENNY OSÓB

KTORE FUNDUSZE SVOJE POWIERZYŁY TOWARZYSTWU.

WYSZCZEGÓLNIENIE OSÓB.			ILOŚĆ OFIARY.			
			SZCZEGÓLNA.		OGÓLNA.	
			fr.	c.	fr.	c.
1 Angliacy.....	1	M. Montgomery.....	204	80	1092 8	34
	2	Patten.....	51	»		
	3	Sir Francis Burdet.....	1280	27		
	4	S. Cutlar Fergusson.....	1280	26		
	5	Wilson Gallen.....	1280	26		
	6	Lord Seudon.....	512	10		
	7	Lord Ebrington.....	640	13		
	8	W. Beaumont.....	512	11		
	9	Lord Dudlej Stuart.....	512	10		
	10	Lewis Loyd.....	1280	26		
	11	George Evers.....	512	50		
	12	Pallen Bold.....	512	50		
	13	Towarzystwo Edyburgskie.....	1516	10		
	14	Hrabina Nelson.....	100	»		
	15	Chelmers et Six.....	100	»		
	16	Hrabina Hamilton.....	633	75		
2 Francuzi.....	17	Jenerał Langermann.....	100	»	110	»
	18	P. Józefa Marché.....	10	»		
3 Amerykanie.....	19	Bezimienny p. P. Niemcewicz.....	63	»	63	»
	20	Bezimienny p. P. Mickiewicza.....	200	»		
4 Bezimienni (bez wyrażenia kraju)...	21	d° d° Kniaziewicz.....	60	»	7944	15
	22	d° d° d°.....	500	»		
	23	d° d° X. Czartoryskiego.....	25	61		
	24	d° d° d°.....	658	44		
	25	d° d° d°.....	500	»		
	26	d° d° d°.....	6000	»		
5 Wychodźcy polscy.....	27	Jenerał Mycielski.....	300	»	1036	22
	28	Władysław Zamojski.....	80	»		
	29	Witold Czartoryski.....	10	»		
	30	Karol Wodziński.....	100	»		
	31	P. Nakwaski ¹	546	22		
6 Członkowie Rady Towarzystwa.....	32	Xiaże Czartoryski.....	500	»	5270	»
	33	Jenerał Kniaziewicz.....	500	»		
	34	B. Niemojewski b. P. R. N.....	200	»		
	35	Alex. Jełowicki.....	1160	»		
	36	Ludwik Plater.....	300	»		
	37	D. Marcinkowski.....	50	»		
	38	Cezary Plater.....	1000	»		
	39	Jenerał Pac.....	500	»		
	40	Julian Niemcewicz.....	60	»		
7	41	D. Marcinkowski ²	1000	»	104	60
	42	Dodając do tego różne małe wpływy.....	104	60		
Ogół wpływu.....					25456	31

¹ P. Nakwaski przeznaczył ofiarę swoją na uczniów rolnictwa.

² D. Marcinkowski otrzymał medal od Akademii lekarskiej Paryzkiej: za zgodą tego uczzonego ciała ofiarował wartość onego Towarzystwu przeznaczając ją na Uczniów Medycyny.

KANCELARYA

KANCELARYA

KANCELARYA

LICEUM

WYKAZ

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM

LICEUM